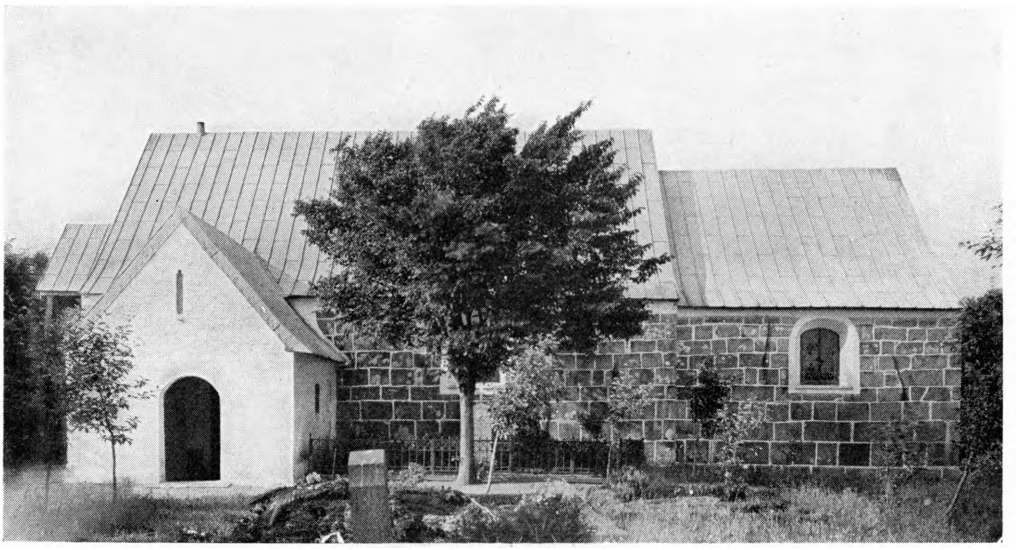

V. H. 1936

Fig. 1. Alsted. Ydre, set fra Syd.

ALSTED KIRKE

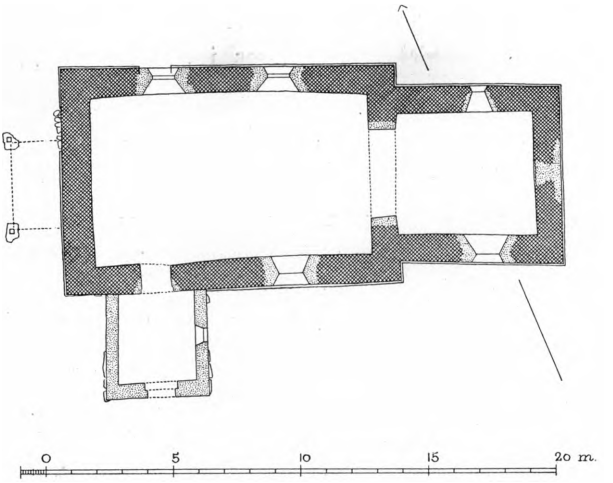
MORSØ NØRRE-HERRED

Kirken kom efter Reformationen under Kronen[1]. Ved kgl. Skøde af 11. Nov. 1720 blev Kirketienden uden Kaldsret bortskødet til Magdalena Nielsdatter, afg. Christen Smidts Enke i Nykøbing[2]. Kirken var derefter paa private Hænder, indtil den overgik til Selveje 1. Juli 1917.

Kirken ligger ensomt, paa jævnt Terræn, kun o. 500 m fra Draaby Vig. I Nordvesthjørnet af Kirkegaarden, der hegnes af Kampestensdiger, er der Indkørsel og Laage med trinde, foroven afrundede Piller af huggen Granit. Et straatækt, tørvemønnet †Porthus af Bindingsværk med lerklinede Tavl blev 1672 »omsat forneden paa Stene« og repareredes 1714 (Rgsk.)[3].

Bygningen bestaar af romansk Kor og Skib samt Vaabenhus fra 1600'erne. Orienteringen har stærk sydlig Afvigelse.

Den romanske *Granitkvaderkirke,* Kor og Skib, har Skraakantsokkel, der paa et kort Stykke af Vestgavlen er erstattet med raa Marksten. I den ombyggede Østgavl[4] skimtes indvendig bag Alteret et med raa Kamp tilmuret, temmelig bredt Vindue med Monolitoverligger. Korets Nordvindue, der er omdannet indvendig, staar udvendig med Monolitoverligger og -saalbænk, den første med uregelmæssigt rundet Yderrand, den sidste kun lidet nedhugget (Br. 75 cm, 169 over Sokkelen). Med Undtagelse af en halv Overligger, der ses indmuret paa Sydsiden over Vaabenhusets vestre Taghæld, er alle Spor af Skibets Vinduer forsvundne[5]. Af Dørene, der begge bryder Sokkelen,

Fis. 2. Alsted. Plan. 1:300. Maalt af C. G. Schultz 1939.

er Syddøren endnu i Brug, men omdannet, dækket af et tykt Pudslag og indvendig uregelmæssigt rundbuet, mens Norddøren kun er kendelig ved lave Lodfuger i den ydre Kvaderklædning (Dørbredde o. 90 cm). Af den sidstes bevarede Karmkvadre er den nederste, østre prydet baade med en Hjørnerundstav og et reliefhugget, sjældent forekommende Ornament, en Ring- eller Hjertekæde (Fig. 3)[6]. — Foruden en skaalformet Fordybning, o. 11,5 cm i Tvm., i en af nordre Korvindues Karmsten findes der talrige Stenhuggerfelter af varierende Former. I Korets Østmur ses saaledes en indad falset Cirkel (Tvm. 14 cm) og et 31 cm langt, rektangulært Felt, i dets Nordmur en 22 cm lang, bønneformet Fordybning. Et hesteskoformet Stenhuggerfelt (Tvm. 11 cm) findes i Skibets Sydmur, og i Nordmuren et uregelmæssigt spidsbuet (16 cm langt), et kvadratisk (11 × 11 cm) og et halvrundt Felt (Tvm. 14 cm), de to sidste placeret henholdsvis i venstre Overhjørne og i Underkanten af Kvaderen. En Kvader i Skibets Vestmur har et dybt indhugget, græsk, Kors (10 × 10 cm).

Tilføjelser og Ændringer. *Vaabenhuset* foran Syddøren er af smaa Mursten over uregelmæssig Kampestenssyld, sandsynligvis fra 1600'erne. I Sydsiden, der ommuredes 1689 (Rgsk.), er der en skævtsiddende, fladrundbuet, indvendig falset Dør, i Taggavlen en smal, aftrappet Lysspræk̃ke[7].

Klokken hænger i en tømret *Stabel* ved Vestgavlen. Kirkens †Klokkehus fornyedes 1650 og 1698 (Rgsk.); 1803 beskrives det som et Klanghus af Fyrretømmer, bedækket med et Fjæleskur[8].

Kvadermurene præges af adskillige Omsætninger[9]; om en saadan minder store Jernbogstaver og-cifre paa Skibets Sydside: NOS MAT 1766. Den romanske Korbue er udvidet og overpudset. Taggavlene er af smaa Sten,

E. Horskjær 1939

Fig. 3. Alsted. Karmsten fra Norddør (S. 1001).

Triumfgavlen nedbrudt; paa Skibets Vestgavl læses i Jernankre: .. 52. Vinduerne i Sydsiden og i Skibets Nordmur er fladrundbuede og smigede. Kirkens Kvadre staar blanke med hvide Fuger, hvidkalket er ogsaa Vinduesomgivelserne, Striber under Tagskæggene samt Taggavle og Vaabenhus. De nymodens Fyrretagværker er tækket med Bly. I det Indre er der Bjælkelofter.

INVENTAR

Alterbord, romansk, af Granitkvadre, staaende op ad Østvæggen, 138 × 101 cm; Pladen er fjernet og erstattet med Cement; en Kvader, 76 × 58 cm, med *Helgengrav* af vanlig aftrappet Type er indsat i Vaabenhusets Østmur, Dækstensrum 19,5 × 13 × 2 cm, selve Graven 7,5 × 6 × 5,5 cm.

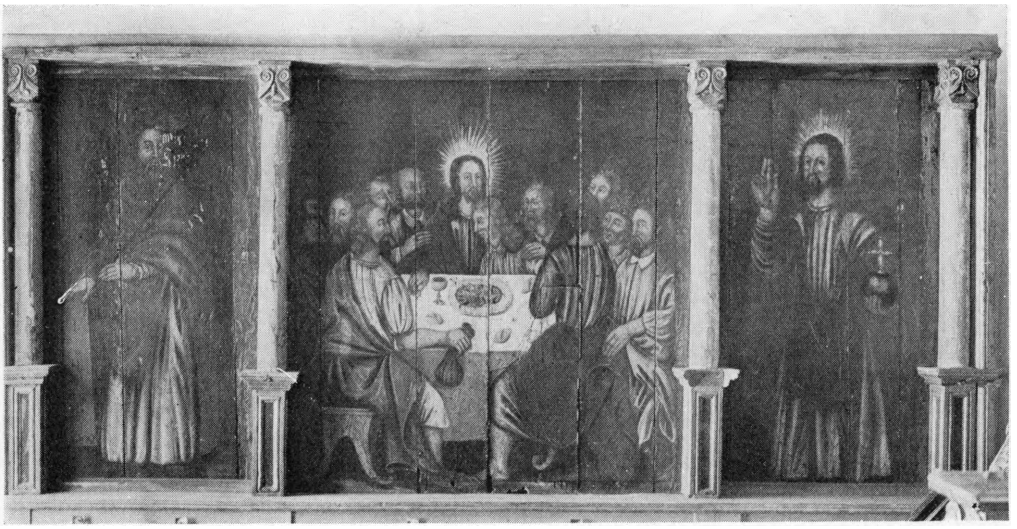
†*Alter klæder.* 1) 1667, af Pralsagt (blomstret Tøj, halvt Uld og halvt Silke). 2) 1695, af rødt Fløjl med Sølvgaloner og foret med rødt Caplærred (Rgsk.).

Altertavle, Snedkerarbejde fra 1902; foran Midtfeltet staar en Gipsfigur, Thorvaldsens Kristus.

**Altertavle* (Fig. 4), o. 1600, i Ung-Renaissance, grovt snedkret og usædvanligt formet, som et bredt Skab, hvori der er stillet fire Søjler med naive Volutkapitæler og høje Postamenter. Paa Bagklædningens Brædder findes tre Malerier fra 1699 af Chr. Pedersen Lyngbye, i Midtfeltet Nadveren, til Siderne Kristus med Verdenskuglen samt Moses, paa hvis Tavle er malet Aarstallet: 1699. Stafferingen (graat, rødt, blaat og Guld) er fra samme Aar. Søjlerne maledes 1639 hvide af en Maler fra Vester-Jølby (Rgsk.). Under de nuværende Farver spores flere Farvelag, paa Søjlerne f. Eks. Forgyldning og brune Akantusbladskeder og under Mosesbilledet gul Fraktur. Paa Dueholm.

Altersølv. Kalk (Fig. 5) fra 1739, svarende til Sjørrind (S. 387), 18 cm høj. Foden har dog otte Tunger, og herover et klokkeformet Parti. Paa Bægeret graveret Kursiv: »Alsteed Kierchis Kalck og Disk 17 ONS IID 39«; Mestermærke for Aalborgguldsmeden Jens Kjeldsen Sommerfeldt (Olrik 515). Den samtidige *Disk* har et lille, graveret Cirkelkors paa Randen og samme Mestermærke.

Alterstager (Fig. 6) fra o. 1625, svarende til Hillerslev (S. 302) og Ejerslev,

E. M. 1939

Fig. 4. Alsted. *Altertavle, o. 1600, med Malerier fra 1699 af Christen Pedersen Lyngbye (S. 1002).

41 cm høje, med profileret Fod, slankt Skaft med flad Midtknop mellem to Balusterled og flad Lyseskaal.

†Messehagel, af rødt Damask med Snore og Frynser, anskaffet 1670 (Rgsk.).

Font, romansk, af Granit, af Tybotype. Kummen, Tvm. o. 74 cm, har Midtafløb; Foden har brede Hjørneknopper.

Fad af Plet, nymodens.

†Fad af Tin, af udstukket Arbejde, købtes 1687 hos Frederik Tinstøber i Aalborg (sml. S. 996) for 6 Mark.

Kande, stemplet: Hans Høy.

Fontelaag af Fyr, ottekantet.

Korbuekrucifiks, fra o. 1500, omtrent som Frøslev (S. 804). Den o. 135 cm høje Figur har tovflettet Tornekrone, næsten lukkede Øjne, Haar og Skæg med smaa, buede Indsnit, krummede Fingre, hvælvet Bryst, stramtsiddende Lændeklæde med Midtsnip og bøjede Knæ, Fødderne er overlagte; Korstræet, der er sengotisk profileret, har langs Kanterne hulede Skiver; de vandrette Arme ender i glatte Firpasfelter. Nu egetræsmalet.

Prædikestol fra o. 1625. Storfelterne har Arkader af Aalborgtype med riflede Pilastre og Bueslag med Slyngbaand; i Vinklerne Kartoucheflige. Paa Hjørnerne staar glatte, toskanske Dobbeltsøjler med Prydbælte af smaa, hulkantede Kvadre; Gesimsfremspringene har Englehoveder, Postamentfremspringene Løvemasker, under dem store Englehoveder. Glatte, udsavede Hængestykker af Fyr, sikkert fra 1700'erne ligesom Opgangens Rækværk, der har udsavede Balustre. Ny Stolpe. Under den nyere Staffering, Egetræsmaling med lidt Bronze og Sølv, skimtes Rester af Malerier og Indskrifter.

E. Horskjær 1939

Fig. 5. Alsted. Alterkalk 1739 (S. 1002).

K. Horskjær 1939

Fig. 6. Alsted. Alterstage (S. 1002.)

Den store, kvadratiske *Himmel er samtidig med Stolen; Undersiden deles i ni Felter af profilerede Lister, Nedhængene er formet som Dobbeltvolutter; paa Frisefeltet er i nyere Tid fastgjort Renaissance-Englehoveder paa smaa Plader. Himmelen krones af to Trekantgavle paa hver Side, hvorimellem Spir med en Maanesegl. Under dens Staffering[10] ligger en Egetræsmaling og inderst Renaissancefarver fra 1639, grøn og blaa Marmorering med Guldstjerner, blaat, grønt, graabrunt og hvidgraat; i Topgavlene Jesumonogrammer, paa Hængestykkernes Inderside Fraktur, Es. 52, V. 7, Aarstallet 1639 og Maler-signatur, sammenskrevet PRM (sml. Bjærgby Altertavle S. 995). Paa Dueholm.

Stolestaderne er nye; i de østligste er indfældet Cirkelfelter med to udskaarne Adelsvaaben (Hvas af Skørtholt og Banner) og derover Versaler og Aarstallet 1566, Kopier efter to *Topstykker af Stolestadegavle paa Dueholm; disse har i det øverste Trekantfelt en halv Vifteroset i Fladsnit, derunder fordybede Versaler: »Erick Hvas sinn federne,« og »Erick Hvas sinn mørn ...«. Erik Hvas ejede o. 1580 Nørgaard i Skarum. 1646 lavede en Snedker 10 †Stole, 1695 syv; 1711 repareredes Stolene af Jep Christensen Dragsbæk af Nykøbing.

†Skriftestol anskaffedes 1651.

Præstestol, o. 1600—25, hvis glatte Gavle har Tvillingtrekanter med Ægge-stavliste; en tilsvarende Liste sidder øverst paa Døren.

Degnestol, nymodens, med smalle Trekantgavle.

**Pengeblok* fra 1800'erne, af Fyr, firkantet, jernbeslaaet.

Klokke, o. 1475—1500, af Støberen P. L. P. Om Halsen et tomt Skriftbaand, dannet af to Rundstave, og over Slagringen en sværere Rundstav. Tvm. 89 cm (Uldall 33).

GRAVMINDER

Gravsten. Romansk, af Granit, svagt trapezformet, 170 × 44—40 cm, med Majuskelindskrift: »Fiino« (ɔ: latiniseret Form af Fin), der staar paa Hovedet i Forhold til et indristet Processionskors paa Golgathahøj[11]. Indmuret i Vaabenhusets Vestvæg.

KILDER OG HENVISNINGER

Regnskaber 1639—1716, 1687—1719, div. Aar (LA. Viborg). — Museumsindberetninger af J. Magnus-Petersen 1873, C. A. Jensen, E. Moltke og E. Horskjær 1939.

R. H. Kruse: Nørrejyllands Mærkværdigheder I. 1843. S. 41 (NM). — F. Uldall: Optegnelser om de danske Landsbykirker II. 1880. S. 192 ff. (NM).

[1] Sml. Fortegnelser over Danmarks Kirker o. 1630 og 1666 (RA). [2] Specifikationer over Konge- og Kirketiender 1680—1743 (RA). [3] 1803 var Porthuset klædt med Fjæl og tækket med Straa (Kirkesyn 1803. LA. Viborg). [4] 1653 betaltes der 50 Daler for al Muren inden og uden paa den østre Ende paa Kirken ganske af ny at opmure (Rgsk.). Paa Matrikelkortet fra 1795 (Fig. 7) er Kirken vist med Apsis. Dog er der intet Steds i eller ved Kirken iagttaget krumhugne Kvadre, saa Kortet er sikkert upaalideligt. [5] En knækket *Vinduesoverligger (Buebredde 57 cm) paa Dueholm, indkommet 1919 fra en Gaardejer i Alsted, stammer muligvis fra Alsted Kirke. [6] Sml. M. Mackeprang; Danmarks middelalderlige Døbefonte. 1941. S. 339. [7] 1803 omtales Vaabenhuset som værende af Brandmur (Kirkesyn 1803. LA. Viborg). [8] Kirkesyn 1803 (LA. Viborg). [9] Foruden den nævnte Ombygning af Østgavlen omtaler Regnskaberne følgende Reparationer af Murene. 1661 hentedes to Læs Kampesten til at fylde i Muren med, og Murmesteren fra Nykøbing fik 12 Slettedaler for at færdige Kirkens Sydside. 1668 nedtog Christen Murmester i Solbjærg et Stykke Mur paa Sydsiden af Kirken og opmurede det igen, og 1686 reparerede Murmestrene Kjeld Thorsen og Godske Christensen hele den vestre Gavl med begge Hjørner fra det nederste til det øverste med hel Mur og Sømning (36 Daler). [10] Istandsættelsesberetning 1941 af Georg N. Kristiansen i Dueholm Arkiv og i Nationalmuseet. [11] Løffler: Gravsten S. 20.

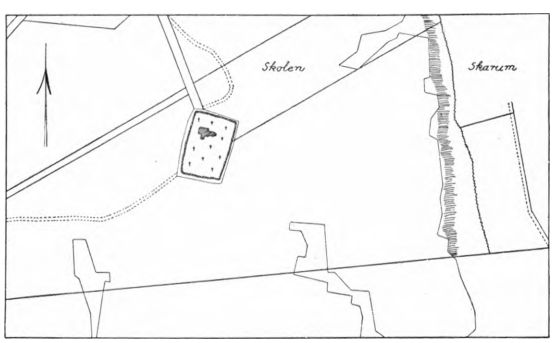

Fig. 7. Alsted 1795.